

УДК 339.9:658

JEL Classification: F23, M16, F60, M10

DOI: 10.31767/nasoa.3-2026.14

В. В. ПАРХОМЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та маркетингу,
Національна академія статистики, обліку та аудиту,
E-mail: pviktoria@ukr.net,
ORCID: 0000-0002-9321-4125,
ResearcherID: K-6375-2018

С. С. ЗАЛЮБОВСЬКА,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та маркетингу,
Національна академія статистики, обліку та аудиту,
E-mail: SSZaliubovska@nasoa.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-5651-8165

Трансформація середовища міжнародної економічної діяльності підприємств під впливом зовнішніх нефінансових чинників

Сучасне середовище міжнародної економічної діяльності підприємств зазнає суттєвих змін під впливом комплексу взаємопов'язаних зовнішніх нефінансових чинників. Посилення геополітичної нестабільності, цифрової трансформації, міжнародного регуляторного тиску, екологічних викликів, соціально-демографічних змін та інформаційно-безпекових загроз істотно змінює умови функціонування підприємств на міжнародних ринках. За таких умов традиційні підходи, що ґрунтуються переважно на аналізі окремих економічних і фінансових чинників, уже не забезпечують достатнього пояснення сучасних трансформаційних процесів.

Мета статті – обґрунтувати трансформацію середовища міжнародної економічної діяльності підприємств під впливом комплексу зовнішніх нефінансових чинників і запропонувати концептуальний підхід до дослідження цього процесу.

Розкрито сучасні наукові підходи до дослідження зовнішніх нефінансових чинників міжнародної економічної діяльності, систематизовано їхні основні групи, визначено характерні прояви, вплив на міжнародну економічну діяльність підприємств і напрями трансформації середовища міжнародної економічної діяльності. Запропоновано концептуальну модель трансформації середовища міжнародної економічної діяльності підприємств, що ґрунтується на системному аналізі взаємодії геополітичних, екологічних, технологічних, регуляторних, соціально-

демографічних та інформаційно-безпекових чинників. Обґрунтовано, що трансформація середовища міжнародної економічної діяльності відбувається внаслідок їх комплексної взаємодії, яка проявляється через ланцюгові зміни (каскадні ефекти) та формує новий контекст функціонування міжнародного бізнесу. Результати дослідження можуть бути використані під час формування стратегій міжнародної економічної діяльності підприємств, удосконалення систем ризик-менеджменту та розроблення механізмів адаптації підприємств до комплексних змін міжнародного економічного середовища.

Ключові слова: міжнародна економічна діяльність, середовище міжнародної економічної діяльності, зовнішні нефінансові чинники, трансформація середовища міжнародної економічної діяльності, каскадні ефекти, геополітичні чинники, цифрова трансформація, ризик-менеджмент.

V. V. PARKHOMENKO,

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Management and Marketing Department,
National Academy of Statistics, Accounting and Audit,
E-mail: pviktoria@ukr.net,
ORCID: 0000-0002-9321-4125,
ResearcherID: K-6375-2018

S. S. ZALIUBOVSKA,

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Management and Marketing Department,
National Academy of Statistics, Accounting and Audit,
E-mail: SSZaliubovska@nasoa.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-5651-8165

Transformation of the International Business Environment under the Impact of External Non-Financial Factors

The current international business environment is undergoing profound transformation under the combined influence of interconnected external non-financial factors. The growing geopolitical instability, digital transformation, increasing regulatory requirements, environmental challenges, socio-demographic changes, and information security threats are fundamentally reshaping the conditions for enterprises operating in international markets. Hence, traditional approaches focusing primarily on economic and financial factors are no longer adequate for explaining the complexity of ongoing transformations.

The purpose of the article is to substantiate the transformation of the international business environment under the impact of external non-financial factors, and to propose a conceptual framework for its analysis.

The study reviews recent scholarly approaches to the analysis of external non-financial factors affecting international economic activity, systematizes their main groups and manifestations, examines their impact on the international

economic activity of enterprises, and identifies the principal directions of transformation of the international business environment. A conceptual model explaining the transformation of the international business environment is proposed, based on the systemic interaction of geopolitical, environmental, technological, regulatory, socio-demographic, and information security factors. The study has demonstrated that the transformation of the international economic environment is driven not by isolated factors but by their complex interaction, which manifests itself through cascading effects and creates a new context for international business. The proposed conceptual approach may be applied in developing international business strategies, improving enterprise risk management systems, and enhancing enterprises' adaptability to complex changes in the international economic environment.

Keywords: *international economic activity, international business environment, external non-financial factors, transformation of the international business environment, cascading effects, geopolitical factors, digital transformation, risk management.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку міжнародної економічної діяльності характеризується суттєвими змінами зовнішнього середовища функціонування підприємств. Пандемія COVID-19, геополітичні конфлікти, посилення геоекономічної фрагментації, цифрова трансформація, кліматичні зміни, кіберзагрози, енергетичні кризи та прискорення регуляторних змін істотно змінили умови функціонування підприємств на міжнародних ринках. Якщо раніше такі явища здебільшого розглядались як окремі виклики або ризики, сьогодні вони дедалі частіше проявляються одночасно, формуючи складне, динамічне та вкрай мінливе середовище.

За таких умов традиційні підходи до аналізу міжнародної економічної діяльності, які переважно ґрунтувались на оцінюванні економічних і фінансових чинників, уже не забезпечують достатнього пояснення сучасних процесів. Про розширення ролі нефінансових чинників у забезпеченні ефективності діяльності підприємств свідчать дослідження, присвячені сучасним підходам до управління діяльністю підприємств, де обґрунтовано необхідність урахування соціальних, екологічних та інших нефінансових аспектів управління поряд із традиційними економічними показниками [1].

Поточні умови діяльності підприємств у міжнародному середовищі потребують розширення згаданого підходу шляхом дослідження комплексного впливу зовнішніх нефінансових чинників на трансформацію середовища міжнародної економічної діяльності. У цьому контексті дедалі більшого значення набувають зовнішні нефінансові чинники, які безпосередньо не пов'язані з фінансовими показниками діяльності підприємств, проте суттєво впливають на умови міжнародного бізнесу, доступ до міжнародних ринків, стійкість ланцюгів постачання, конкурентоспроможність підприємств і ухвалення управлінських рішень.

Зовнішні нефінансові чинники вирізняються не лише різноманітністю, а й одночасністю впливу, високою динамічністю, глобальним характером

та потенціалом взаємного посилення їхніх наслідків. Це зумовлює якісні зміни середовища міжнародної економічної діяльності, формуючи новий контекст функціонування підприємств на міжнародних ринках.

За таких умов особливої актуальності набуває дослідження трансформації сучасного середовища міжнародної економічної діяльності під впливом комплексу зовнішніх нефінансових чинників. Наукове осмислення цих процесів уможливорює перехід від аналізу окремих чинників до дослідження якісних змін самого середовища міжнародної економічної діяльності як самостійного об'єкта дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі останніх років простежується поступовий перехід від дослідження окремих чинників міжнародної економічної діяльності до аналізу якісних змін середовища, де вона здійснюється. Якщо раніше науковці традиційно зосереджувались на економічних, фінансових та інституційних чинниках, сучасні дослідження свідчать про посилення уваги до зовнішніх нефінансових чинників, які визначають умови функціонування підприємств на міжнародних ринках. Така тенденція зумовлена кардинальними змінами зовнішнього середовища та необхідністю переосмислення традиційних уявлень про чинники міжнародної економічної діяльності.

У джерелах останніх років увага дослідників зосереджена переважно на геополітичному, екологічному, технологічному, регуляторному та інформаційно-безпековому напрямках [2–7]. Окремі праці присвячені аналізу геополітичних змін, які впливають на міжнародну торгівлю, глобальні ланцюги постачання, інвестиційні потоки та процеси геоekonomічної фрагментації [2, 3]; впливу кліматичних змін, екстремальних природних явищ і пов'язаних із ними системних викликів для функціонування соціально-економічних систем [4, 5]; впливу цифрової трансформації, кібербезпеки, розвитку штучного інтелекту та нових регуляторних вимог, які дедалі більше визначають умови здійснення міжнародної економічної діяльності підприємств [6, 7].

Поряд із розширенням спектру зовнішніх нефінансових чинників змінюються і теоретичні підходи до дослідження міжнародної економічної діяльності. Дедалі більшого поширення набувають концепції динамічних спроможностей (*dynamic capabilities*), організаційної стійкості (*organizational resilience*) та інтегрованого управління ризиками, автори яких акцентують увагу на здатності підприємств адаптуватися до швидких змін зовнішнього середовища [8–10]. Зазначені підходи пояснюють особливості функціонування підприємств у складному, динамічному та невизначеному міжнародному середовищі, однак зосереджені переважно на механізмах адаптації підприємств, а не на трансформації самого середовища міжнародної економічної діяльності.

Огляд джерел свідчить, що окремі групи зовнішніх нефінансових чинників міжнародної економічної діяльності переважно розглядаються ізольовано, без належного урахування взаємозв'язків між ними. Основну увагу автори приділяють аналізу впливу окремих чинників або їхніх груп на різні аспекти міжнародної економічної діяльності підприємств [2–4], проте

одночасний вплив цих чинників на трансформацію середовища міжнародної економічної діяльності залишається недостатньо вивченим.

Поряд із дослідженнями окремих груп зовнішніх нефінансових чинників активно розвивається напрям, пов'язаний із ризик-менеджментом міжнародної економічної діяльності. У його межах обґрунтовано необхідність переходу до інтегрованих систем управління ризиками, що враховують взаємозалежність фінансових, політичних, соціальних та екологічних чинників [11]. Водночас основну увагу приділено вдосконаленню методів управління ризиками, тоді як питання комплексного впливу взаємопов'язаних зовнішніх нефінансових чинників на трансформацію середовища міжнародної економічної діяльності залишаються недостатньо розробленими.

Недостатньо уваги приділено концептуальному осмисленню якісних змін середовища міжнародної економічної діяльності під впливом комплексу сучасних зовнішніх нефінансових чинників і формуванню цілісного бачення нового контексту міжнародної економічної діяльності підприємств. Вирішення зазначеної наукової проблеми потребує формування цілісного концептуального підходу до дослідження трансформації середовища міжнародної економічної діяльності під впливом комплексу зовнішніх нефінансових чинників.

Мета статті – обґрунтувати трансформацію середовища міжнародної економічної діяльності підприємств під впливом комплексу зовнішніх нефінансових чинників і запропонувати концептуальний підхід до дослідження цього процесу.

Результати дослідження. Трансформація середовища міжнародної економічної діяльності підприємств відбувається під впливом низки зовнішніх нефінансових чинників, які відрізняються природою виникнення, механізмами прояву та характером впливу. Саме їхній одночасний вплив формує нові умови здійснення міжнародної економічної діяльності, які не можуть бути повною мірою пояснені шляхом аналізу окремих чинників. Нами розроблено і запропоновано концептуальну модель, що відображає логіку трансформації середовища міжнародної економічної діяльності в умовах одночасної дії зовнішніх нефінансових чинників (рисунок).

В основу моделі покладено систематизацію зовнішніх нефінансових чинників, які в сучасних умовах найбільшою мірою визначають трансформацію середовища міжнародної економічної діяльності. Виокремлено шість груп зовнішніх нефінансових чинників: геополітичну, екологічну, технологічну, регуляторну, соціально-демографічну та інформаційно-безпекову. Кожна з них має власну природу, механізми прояву та особливості впливу, однак у реальних умовах вони можуть діяти не ізольовано, а одночасно. Саме їхня взаємодія формує нову якість середовища міжнародної економічної діяльності.

Практичним проявом якісних змін середовища міжнародної економічної діяльності є перехід від відносно стабільного до динамічного та вкрай мінливого середовища з високим рівнем взаємозалежності його

складників. Під якісними змінами слід розуміти не збільшення кількості чи інтенсивності зовнішніх впливів, а зміни характеру функціонування міжнародного економічного середовища. За таких умов підприємства стикаються не лише з окремими викликами, а з необхідністю одночасного реагування на їх сукупний прояв, що суттєво ускладнює процес ухвалення управлінських рішень.

Рис. 1. Концептуальна модель трансформації середовища міжнародної економічної діяльності під впливом сучасних зовнішніх нефінансових чинників

(Conceptual Model of the Transformation of the International Economic Activity Environment under the Influence of Contemporary External Non-Financial Factors)

Джерело: розроблено автором

Під новим контекстом міжнародної економічної діяльності слід розуміти сукупність нових умов функціонування підприємств, що виникають унаслідок одночасної дії зовнішніх нефінансових чинників. На відміну від традиційного підходу, за якого окремі чинники розглядалися переважно ізольовано, новий контекст передбачає їхній взаємозумовлений вплив на процеси здійснення міжнародної економічної діяльності. Це означає необхідність урахування не лише окремих зовнішніх чинників, а й характеру їх поєднання, взаємодії та сукупного впливу на діяльність підприємств.

Новий контекст міжнародної економічної діяльності зумовлює необхідність адаптації підходів як до здійснення, так і до управління міжнародною економічною діяльністю підприємств. У таких умовах традиційні управлінські підходи, орієнтовані переважно на прогнозованість зовнішнього середовища та реагування на окремі чинники, втрачають ефективність. Натомість зростає значення системного моніторингу

зовнішнього середовища, своєчасного виявлення взаємозумовлених змін, розвитку адаптивності, стратегічної гнучкості та здатності швидко реагувати на нові виклики.

Запропонована концептуальна модель дає змогу систематизувати основні групи зовнішніх нефінансових чинників, визначити специфіку їхнього впливу на міжнародну економічну діяльність підприємств і простежити напрями трансформації сучасного середовища міжнародної економічної діяльності.

Одним із визначальних напрямів трансформації сучасного середовища міжнародної економічної діяльності є зміна просторової організації міжнародного бізнесу, спричинена сучасними геополітичними процесами. Повномасштабні воєнні конфлікти, геоекономічне суперництво провідних держав, санкційна політика, торговельні обмеження та регіоналізація міжнародної торгівлі змінюють умови функціонування міжнародних ринків і глобальних ланцюгів постачання [3]. Це зумовлює перегляд підприємствами географії зовнішніх ринків, диверсифікацію ринків постачання і збуту, зміну логістичних маршрутів та інтеграцію геополітичних ризиків у процес ухвалення стратегічних управлінських рішень. У відповідь на зазначені зміни дедалі більшого поширення набувають моделі *friendshoring*, *reshoring* і *nearshoring*, що відображають переорієнтацію міжнародного бізнесу на більш стійкі та політично передбачувані партнерські зв'язки [12].

Геополітичні зміни трансформують середовище міжнародної економічної діяльності не лише через виникнення нових ризиків, а й через зміну принципів функціонування міжнародного бізнесу. Якщо раніше підприємства орієнтувалися переважно на економічну ефективність, мінімізацію витрат і оптимізацію глобальних ланцюгів постачання, нині більшого значення набувають питання економічної безпеки, стійкості ланцюгів постачання, надійності партнерських зв'язків і здатності швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища [3]. У результаті конкурентні переваги підприємств визначаються не лише економічними показниками, а й їхньою адаптивністю та стійкістю до зовнішніх шоків.

Отже, сучасні геополітичні процеси трансформують середовище міжнародної економічної діяльності не лише шляхом зміни просторової організації міжнародного бізнесу, а й завдяки переосмисленню підходів до забезпечення стійкості, управління ризиками та стратегічного розвитку підприємств.

Суттєвою ознакою сучасного середовища міжнародної економічної діяльності стає посилення екологічних вимог до міжнародної торгівлі та діяльності підприємств. Міжнародні кліматичні зобов'язання, запровадження механізму транскордонного вуглецевого коригування (СВАМ), поширення ESG-підходів і гармонізація екологічних стандартів поступово змінюють умови доступу продукції до зовнішніх ринків [13]. Унаслідок цього екологічні вимоги перестають бути лише інструментом реалізації кліматичної політики, а починають визначати рівень міжнародної конкурентоспроможності підприємств.

Реагуючи на ці зміни, підприємства змушені адаптувати виробничі

процеси, удосконалювати системи екологічного менеджменту, здійснювати оцінювання вуглецевого сліду продукції та впроваджувати практики нефінансової звітності відповідно до міжнародних вимог. У таких умовах конкурентні переваги підприємств визначаються не лише економічною ефективністю діяльності, а й екологічною відповідальністю, ресурсоефективністю та відповідністю принципам сталого розвитку.

Отже, посилення екологічних вимог трансформує середовище міжнародної економічної діяльності шляхом зміни критеріїв доступу до міжнародних ринків, переосмислення критеріїв міжнародної конкурентоспроможності підприємств та інтеграції принципів сталого розвитку у міжнародний бізнес.

Одним із найбільш динамічних напрямів трансформації сучасного середовища міжнародної економічної діяльності є стрімкий розвиток цифрових технологій, який зумовлює цифровізацію бізнес-процесів, зміну способів взаємодії між учасниками міжнародної економічної діяльності та формування нових моделей ведення міжнародного бізнесу. Масове впровадження штучного інтелекту, великих даних, хмарних технологій, Інтернету речей та цифрових платформ змінює організацію міжнародної економічної діяльності, механізми ухвалення управлінських рішень і підходи до створення вартості [7, 14].

Цифровізація сприяє автоматизації бізнес-процесів, розширює можливості аналітичного опрацювання великих масивів даних, підвищує швидкість ухвалення управлінських рішень та ефективність міжнародної взаємодії. Водночас вона супроводжується новими викликами, пов'язаними із кіберзагрозами, захистом даних, цифровою нерівністю та необхідністю постійної технологічної адаптації підприємств [6]. У підсумку цифровізація формує якісно нові умови здійснення міжнародної економічної діяльності, за яких цифрові технології стають не лише інструментом підвищення ефективності, а й одним із ключових чинників забезпечення конкурентоспроможності та довгострокової стійкості підприємств.

Закономірною тенденцією трансформації сучасного середовища міжнародної економічної діяльності є ускладнення регуляторного середовища. Посилення міжнародних вимог до комплаєнсу, гармонізація міжнародних стандартів, розширення санкційних режимів і екологічного регулювання істотно змінюють умови здійснення міжнародної економічної діяльності підприємств [13, 15]. У сучасному середовищі міжнародної економічної діяльності дотримання регуляторних вимог уже не обмежується виконанням законодавчих норм, а стає необхідною передумовою виходу на міжнародні ринки, підтримання ділової репутації та забезпечення довгострокової конкурентоспроможності підприємств.

У відповідь на посилення міжнародних регуляторних вимог підприємства адаптують системи корпоративного управління, внутрішнього контролю, комплаєнсу та управління ризиками. Особливого значення набувають прозорість бізнес-процесів, належна перевірка контрагентів (*due diligence*), простежуваність ланцюгів постачання та відповідність міжнародним стандартам, які визначають можливості підприємств

щодо виходу на міжнародні ринки, розвитку міжнародного партнерства та забезпечення міжнародної конкурентоспроможності [15].

Отже, ускладнення регуляторного середовища трансформує умови здійснення міжнародної економічної діяльності шляхом посилення ролі інституційних механізмів, стандартизації бізнес-процесів та інтеграції принципів комплаєнсу в систему стратегічного управління підприємствами.

Соціально-демографічні зміни істотно трансформують умови формування людського капіталу у сфері міжнародної економічної діяльності. Старіння населення, скорочення чисельності працездатного населення, міжнародна трудова міграція, дефіцит кваліфікованих кадрів і трансформація вимог до професійних компетентностей істотно впливають на процеси формування, відтворення та розвитку людського капіталу [16, 17]. Унаслідок цього людський капітал формується в умовах високої міжнародної мобільності, конкуренції за таланти та безперервного оновлення професійних компетентностей. У таких умовах підприємства вже не можуть розглядати людський капітал як наявний ресурс. Його формування значною мірою залежить від здатності суб'єктів економічної діяльності інвестувати у професійний розвиток персоналу, підтримувати безперервне навчання, розвивати цифрові компетентності та створювати умови для залучення й утримання висококваліфікованих працівників [15, 16].

Отже, соціально-демографічні чинники трансформують сучасне середовище міжнародної економічної діяльності шляхом зміни умов формування людського капіталу, що потребує переосмислення підходів до розвитку персоналу, управління талантами та забезпечення кадрової стійкості підприємств.

Подальша цифровізація міжнародної економічної діяльності супроводжується істотним зростанням ролі інформаційної безпеки та цифрової довіри. Поширення кіберзагроз, інформаційних маніпуляцій, витоків даних, атак на цифрову інфраструктуру та зростання залежності міжнародного бізнесу від цифрових платформ істотно підвищують вимоги до інформаційної безпеки підприємств і формування цифрової довіри (*digital trust*) між учасниками міжнародної економічної діяльності [6]. У результаті цього інформаційна безпека поступово перетворюється з технічної функції на один із ключових чинників забезпечення безперервності міжнародної економічної діяльності.

Це потребує від підприємств посилення систем кіберзахисту, вдосконалення управління інформаційними ризиками, забезпечення захисту комерційної інформації та персональних даних, а також підвищення стійкості цифрової інфраструктури. Водночас дедалі більшого значення набуває здатність підприємств протидіяти інформаційним маніпуляціям, забезпечувати достовірність інформаційних потоків і підтримувати цифрову довіру між учасниками міжнародної економічної діяльності [6].

З огляду на це інформаційно-безпекові чинники трансформують сучасне середовище міжнародної економічної діяльності шляхом підвищення ролі інформаційної безпеки, цифрової довіри та стійкості цифрової інфраструктури, що стає необхідною передумовою ефективної міжнародної

взаємодії підприємств.

Проведений аналіз свідчить, що зовнішні нефінансові чинники не функціонують ізольовано. У сучасному середовищі міжнародної економічної діяльності вони формують складну систему взаємопов'язаних впливів, у межах якої зміни, спричинені однією групою чинників, поширюються на інші складники середовища. У результаті трансформаційні процеси набувають комплексного характеру, охоплюючи різні аспекти міжнародної економічної діяльності підприємств і змінюючи умови їх функціонування. Такі взаємопов'язані ланцюгові процеси у науковій літературі характеризуються як каскадні ефекти (*cascading effects*), що відображають поширення змін між взаємопов'язаними елементами складних соціально-економічних систем [4, 5]. У контексті міжнародної економічної діяльності це означає, що зміни, спричинені однією групою зовнішніх нефінансових чинників, здатні послідовно трансформувати інші складники міжнародного економічного середовища.

Каскадні ефекти проявляються через ланцюгові зміни, що виникають унаслідок взаємодії зовнішніх нефінансових чинників і поширюються на різні складники середовища міжнародної економічної діяльності. Так, геополітичні зміни, що супроводжуються торговельними обмеженнями та перебудовою міжнародних ланцюгів постачання, стимулюють прискорену цифровізацію логістичних процесів, підвищують вимоги до кібербезпеки та зумовлюють посилення міжнародного регуляторного контролю. Водночас посилення міжнародних екологічних вимог сприяє впровадженню ESG-підходів, зміні інвестиційних пріоритетів підприємств, розвитку екологічних інновацій і трансформації конкурентних переваг на міжнародних ринках. Соціально-демографічні зміни формують нові вимоги до розвитку людського капіталу, стимулюючи цифрову трансформацію бізнес-процесів та адаптацію моделей управління до нових умов здійснення міжнародної економічної діяльності.

Отже, трансформація середовища міжнародної економічної діяльності є результатом не ізольованої дії окремих зовнішніх нефінансових чинників, а їх комплексної взаємодії, що проявляється через каскадні ефекти [18]. За таких умов ефективність міжнародної економічної діяльності підприємств дедалі більшою мірою визначається не лише здатністю реагувати на окремі зовнішні виклики, а й спроможністю своєчасно виявляти взаємозв'язки між різними групами зовнішніх нефінансових чинників, прогнозувати можливі ланцюгові зміни (каскадні ефекти) та адаптувати системи управління до комплексної трансформації міжнародного економічного середовища.

Взаємозв'язок між основними групами зовнішніх нефінансових чинників, їх проявами, наслідками для міжнародної економічної діяльності підприємств та напрямками трансформації середовища міжнародної економічної діяльності узагальнено в таблиці.

Таблиця 1

Характеристика основних напрямів трансформації середовища міжнародної економічної діяльності під впливом зовнішніх нефінансових чинників
(Characteristics of the Main Directions of Transformation of the International Economic Activity Environment under the Influence of External Non-Financial Factors)

Група зовнішніх нефінансових чинників	Характерні прояви	Вплив на міжнародну економічну діяльність підприємств	Напрями трансформації середовища міжнародної економічної діяльності
Геополітичні	Воєнні конфлікти, геоekonomічне суперництво, санкційна політика, торговельні обмеження, переорієнтація виробництва і постачання на країни-партнери, повернення виробництва до країни походження та його перенесення до географічно близьких країн	Перегляд географії зовнішніх ринків, диверсифікація ринків постачання і збуту, перебудова логістичних маршрутів, посилення ролі геополітичних ризиків в ухваленні управлінських рішень	Зміна просторової організації міжнародного бізнесу
Екологічні	Посилення міжнародної кліматичної політики, запровадження механізму транскордонного вуглецевого коригування (CBAM), поширення ESG-підходів, підвищення екологічних стандартів	Адаптація виробничих процесів і систем екологічного менеджменту, врахування вуглецевого сліду продукції, розширення практик нефінансової звітності	Зміна умов доступу до міжнародних ринків
Технологічні	Стрімкий розвиток цифрових технологій, поширення штучного інтелекту, великих даних, хмарних технологій, Інтернету речей, цифрових платформ	Цифровізація бізнес-процесів, автоматизація управління, використання аналітики даних, підвищення цифрової стійкості підприємств і посилення вимог до кібербезпеки	Зміна способів ведення міжнародного бізнесу
Регуляторні	Посилення міжнародних вимог до комплаєнсу, гармонізація міжнародних вимог і стандартів, розширення санкційних режимів, екологічного регулювання, вимог щодо прозорості,	Адаптація систем корпоративного управління, внутрішнього контролю та комплаєнсу, забезпечення прозорості бізнес-процесів, належної перевірки	Зміна регуляторних умов міжнародної економічної діяльності

	простежуваності ланцюгів постачання та захисту даних	контрагентів	
Соціально-демографічні	Старіння населення, міжнародна трудова міграція, дефіцит кваліфікованих кадрів, трансформація вимог до професійних компетентностей	Інвестування у розвиток людського капіталу, безперервне навчання, розвиток цифрових компетентностей, удосконалення систем управління талантами та кадрового забезпечення	Зміна умов формування людського капіталу
Інформаційно-безпекові	Поширення кіберзагроз, інформаційних маніпуляцій, витоків даних, атак на цифрову інфраструктуру, зростання ролі цифрової довіри	Посилення систем кіберзахисту, управління інформаційними ризиками, захист комерційної інформації та персональних даних, забезпечення безперервності міжнародної економічної діяльності	Зміна інформаційно-безпекового середовища міжнародної економічної діяльності

Джерело: систематизовано автором за результатами дослідження

Дані таблиці дають змогу виокремити основні напрями трансформації середовища міжнародної економічної діяльності під впливом зовнішніх нефінансових чинників. Кожна з виокремлених груп чинників трансформує окремі характеристики міжнародного економічного середовища через специфічні механізми впливу. Водночас вирішальне значення має не лише дія окремих чинників, а їх взаємозумовлений прояв, який формує комплексні трансформаційні процеси та змінює умови функціонування міжнародного бізнесу.

Висновки. Сучасне середовище міжнародної економічної діяльності підприємств трансформується під комплексним впливом взаємопов'язаних зовнішніх нефінансових чинників. Систематизація їхніх основних груп, характерних проявів, впливу на міжнародну економічну діяльність підприємств і напрямів трансформації середовища дала змогу сформувати цілісне бачення сучасних трансформаційних процесів і виокремити ключові напрями трансформації середовища міжнародної економічної діяльності. Визначальний вплив на трансформацію середовища міжнародної економічної діяльності має не ізольована дія окремих зовнішніх нефінансових чинників, а їх комплексна взаємодія, що проявляється через ланцюгові зміни (каскадні ефекти) та формує новий контекст функціонування міжнародного бізнесу. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання запропонованого концептуального підходу під час формування стратегій міжнародної економічної діяльності підприємств, а подальші дослідження будуть спрямовані на розроблення моделей управління взаємопов'язаними зовнішніми нефінансовими чинниками та оцінювання їхнього впливу на формування каскадних ризиків.

Список використаних джерел

1. Lytvyn O., Kuryliuk Y., Onyshchenko A., Kudin V., Parkhomenko V., Filiuk S. Toolkit for Ensuring Management of Socially Responsible Business Activities. *Economic Affairs*. 2023. Vol. 68. No. 1 (Special Issue). P. 83–89. DOI: 10.46852/0424-2513.1s.2023.10
2. Sarwar D., Rye S. The Impact of the Russia–Ukraine War on Global Supply Chains: A Systematic Literature Review. *Frontiers in Sustainable Food Systems*. 2025. Vol. 9. DOI: 10.3389/fsufs.2025.1648918
3. The Global Risks Report 2026. 21st ed. Geneva: World Economic Forum, 2026. URL: https://reports.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2026.pdf
4. Niggli L., Huggel C., Muccione V., Neukom R., Salzmänn N. Towards Improved Understanding of Cascading and Interconnected Risks from Concurrent Weather Extremes: Analysis of Historical Heat and Drought Extreme Events. *PLOS Climate*. 2022. Vol. 1. Article e0000057. DOI: 10.1371/journal.pclm.0000057
5. Understanding and Managing Cascading and Systemic Risks: Lessons from COVID-19. Geneva: United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR), 2021. 52 p. URL: <https://www.undrr.org/media/79311/download>
6. Global Cybersecurity Outlook 2026. Geneva: World Economic Forum, 2026. URL: https://reports.weforum.org/docs/WEF_Global_Cybersecurity_Outlook_2026.pdf
7. Responsible Business Conduct and Anticipatory Governance of Emerging Technology. OECD Business and Finance Policy Papers. 2025. No. 90. Paris: OECD Publishing. DOI: 10.1787/1308a723-en
8. Teece D. Dynamic Capabilities: Foundational Concepts. Elements in Business Strategy. Cambridge: Cambridge University Press, 2025. DOI: 10.1017/9781009562713
9. Brock D. M., Hitt M. A. Making Sense of Dynamic Capabilities in International Firms: Review, Analysis, Integration, and Extension. *International Business Review*. 2024. Vol. 33. No. 3. Article 102260. DOI: 10.1016/j.ibusrev.2024.102260
10. Buzzao G., Rizzi F. The Role of Dynamic Capabilities for Resilience in Pursuing Business Continuity: An Empirical Study. *Total Quality Management & Business Excellence*. 2023. No. 34 (11–12). P. 1353–1385. DOI: 10.1080/14783363.2023.2174427
11. Пархоменко В. В. Методи управління ризиками в міжнародних економічних відносинах: теоретичні підходи та сучасні тенденції. *SWorldJournal*. 2025. № 3 (33-03). С. 56–70. DOI: 10.30888/2663-5712.2025-33-03-043
12. 2026 Mid-Year Outlook. J.P. Morgan. 2026. URL: <https://www.jpmorgan.com/insights/outlook/mid-year-outlook>
13. Carbon Border Adjustment Mechanism. Brussels: European Commission, 2025. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en
14. World Investment Report 2025: International Investment in the Digital Economy. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), 2025. 206 p. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2025_en.pdf
15. OECD Responsible Business Outlook 2026: Making Commitments Count. Paris: OECD Publishing, 2026. DOI: 10.1787/2b15370f-en
16. World Employment and Social Outlook: Trends 2025. Geneva: International Labour Office, 2025. URL: <https://www.ilo.org/publications/flagship-reports/world-employment-and-social-outlook-trends-2025>
17. World Population Prospects 2024. United Nations Department of Economic and Social Affairs. New York: United Nations, 2024. URL: <https://population.un.org/wpp>
18. Palencia-Esteban A., Valentini A. Review of the Most Likely Risks and Shocks in Europe. SPES Focus – Work Package No. 6. Florence: University of Florence, 2025. URL: https://www.sustainabilityperformances.eu/wp-content/uploads/2025/05/SPES-Focus-on-WP-6_-LSE_layout.pdf

References

1. Lytvyn, O., Kuryliuk, Y., Onyshchenko, A., Kudin, V., Parkhomenko, V., & Filiuk, S. (2023). Toolkit for Ensuring Management of Socially Responsible Business Activities. *Economic Affairs*, 68 (1), 83–89. DOI: 10.46852/0424-2513.1s.2023.10
2. Sarwar, D., & Rye, S. (2025). The Impact of the Russia–Ukraine War on Global Supply Chains: A Systematic Literature Review. *Frontiers in Sustainable Food Systems*, 9. DOI: 10.3389/fsufs.2025.1648918
3. World Economic Forum (2026). The Global Risks Report 2026. 21st ed. (2026). Geneva. Retrieved from https://reports.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2026.pdf
4. Niggli, L., Huggel, C., Muccione, V., Neukom, R., & Salzmänn, N. (2022). Towards Improved Understanding of Cascading and Interconnected Risks from Concurrent Weather Extremes:

- Analysis of Historical Heat and Drought Extreme Events. *PLOS Climate*, 1, e0000057. DOI: 10.1371/journal.pclm.0000057
5. United Nations Office for Disaster Risk Reduction (2021). Understanding and Managing Cascading and Systemic Risks: Lessons from COVID-19. Geneva. Retrieved from <https://www.undrr.org/media/79311/download>
 6. World Economic Forum (2026). Global Cybersecurity Outlook 2026. Geneva. Retrieved from https://reports.weforum.org/docs/WEF_Global_Cybersecurity_Outlook_2026.pdf
 7. OECD (2025). Responsible Business Conduct and Anticipatory Governance of Emerging Technology. OECD Business and Finance Policy Papers, No. 90. Paris: OECD Publishing. DOI: 10.1787/1308a723-en
 8. Teece, D. (2025). *Dynamic Capabilities: Foundational Concepts. Elements in Business Strategy*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: 10.1017/9781009562713
 9. Brock, D. M., & Hitt, M. A. (2024). Making Sense of Dynamic Capabilities in International Firms: Review, Analysis, Integration, and Extension. *International Business Review*, 33 (3), 102260. DOI: 10.1016/j.ibusrev.2024.102260
 10. Buzzao, G., & Rizzi, F. (2023). The Role of Dynamic Capabilities for Resilience in Pursuing Business Continuity: An Empirical Study. *Total Quality Management & Business Excellence*, 34 (11–12), 1353–1385. DOI: 10.1080/14783363.2023.2174427
 11. Parkhomenko, V. V. (2025). Metody upravlinnia ryzykamy v mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosynakh: teoretychni pidkhody ta suchasni tendentsii [Risk Management Methods in International Economic Relations: Theoretical Approaches and Current Trends]. *SWorldJournal*, 3 (33-03), 56–70. DOI: 10.30888/2663-5712.2025-33-03-043 [in Ukrainian].
 12. J.P. Morgan (2026). 2026 Mid-Year Outlook. Retrieved from <https://www.jpmorgan.com/insights/outlook/mid-year-outlook>
 13. European Commission (2025). Carbon Border Adjustment Mechanism. Brussels. Retrieved from https://taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en
 14. United Nations Conference on Trade and Development (2025). World Investment Report 2025: International Investment in the Digital Economy. Geneva. Retrieved from https://unctad.org/system/files/official-document/wir2025_en.pdf
 15. OECD (2026). OECD Responsible Business Outlook 2026: Making Commitments Count. Paris: OECD Publishing. DOI: 10.1787/2b15370f-en
 16. International Labour Office (2025). World Employment and Social Outlook: Trends 2025. Geneva. Retrieved from <https://www.ilo.org/publications/flagship-reports/world-employment-and-social-outlook-trends-2025>
 17. United Nations Department of Economic and Social Affairs (2024). World Population Prospects 2024. New York: United Nations. Retrieved from <https://population.un.org/wpp>
 18. Palencia-Esteban, A., & Valentini, A. (2025). *Review of the Most Likely Risks and Shocks in Europe*. SPES Focus – Work Package No. 6. Florence: University of Florence. Retrieved from https://www.sustainabilityperformances.eu/wp-content/uploads/2025/05/SPES-Focus-on-WP-6_-LSE_layout.pdf

Надійшла до редакції / Received on: 14.07.2026

Прорецензована / Reviewed on: 29.07.2026

Підписана до друку / Signed for printing on: 28.08.2026

Опублікована / Published on: 31.08.2026

Цитування:

Пархоменко В. В., Залюбовська С. С. Трансформація середовища міжнародної економічної діяльності підприємств під впливом зовнішніх нефінансових чинників. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. праць*. 2026. № 3. С. 171–184. DOI: 10.31767/nasoa.3-2026.14

Cite this article:

Parkhomenko, V. V., Zaliubovska, S. S. (2026). Transformatsiia seredovyshcha mizhnarodnoi ekonomichnoi diialnosti pidpriemstv pid vplyvom zovnishnikh nefinansovykh chynnykiv [Transformation of the International Business Environment under the Impact of External Non-Financial Factors]. *Naukovi visnyk Natsionalnoi akademii statystyky, obliku ta audytu – Scientific Bulletin of the National Academy of Statistics, Accounting and Audit*, 3, 171–184. DOI: 10.31767/nasoa.3-2026.14 [in Ukrainian].